

ПРИНЦИП ДЕСТРУКЦІЇ М. ГАЙДЕГГЕРА І ДЕКОНСТРУКЦІЯ ПОСТСТРУКТУРАЛІЗМУ

© Повторєва С., 2010

Розглядається порівняльне дослідження принципів деструкції М. Гайдеггера і деконструкції постструктуралізму. Доведено, що ці принципи пов'язані не лише за походженням, але й за змістом і спрямуванням. Показано, в який спосіб відбувається перегляд структур метафізичного мислення, медіація традиційних опозицій мови європейської і генетично пов'язаної з Європою культури через дискурси деструкції і деконструкції.

Ключові слова – деконструкція, деструкція, дискурс, постструктуралізм.

Svitlana Povtoreva. The Principle of Destruction of M. Heidegger and the Deconstruction of Poststructuralism. The article devotes the comparative research of the principles of destruction by M. Heidegger and poststructuralist deconstruction. The author deducts that this principles are connected in genesis, contents and practical direction. In the article is demonstrated how realize the revision of the metaphysic mental structures and mediation of the traditional linguistic oppositions of European and genetic connected with the Europe culture in the discourses of destruction and deconstruction.

Keywords – deconstruction, destruction, discourse, poststructuralism.

*„Думка дає буттю слово. Мова є домом буття.
В житлі мови перебуває людина. Мислителі і поети –
хранителі цього житла”.*

М. Гайдеггер

Одним з центральних принципів онтології М. Гайдеггера є деструкція (Destruction), яка означає руйнування, демонтаж структур традиційного метафізичного мислення. Застосувавши її при аналізі мови метафізики, філософ переосмислює онтологічні засади західної культури. Ця методологічна новація знайшла істотне продовження у творчості представників постструктуралізму, який можна розглядати як одну з провідних орієнтацій сучасної європейської і генетично пов'язаної з Європою культури. Зазначеними обставинами зумовлена *актуальність* предмета дослідження цієї роботи.

Серцевиною постструктуралістського світогляду і його текстологічної практики є принцип деконструкції, який зберігає логіку і основні орієнтації деструкції М. Гайдеггера, проте порівняно з нею розширює сферу застосування. Принцип деконструкції привертає увагу як зарубіжних, так і вітчизняних філософів і представників інших галузей гуманітарного знання [1; 2; 6; 7; 8; 14; 18]. Однак зв'язок його із концептуальними засадами деструкції Гайдеггера розглядався побіжно [3; 15; 16] або зовсім не відслідковувався у творах сучасних дослідників. Окреслений аспект філософії М. Гайдеггера не був предметом достатньої уваги вітчизняної філософської науки. Водночас дослідження генетичного зв'язку цих двох принципів, їх подібності і відмінності дає можливість з'ясувати деякі глибинні процеси, що відбуваються сьогодні в інтелектуальних підвалинах європейської культури. Порівняння цих принципів, виявлення схожого і відмінного в їх змісті відкриває перспективу зрозуміти природу і умови їхнього застосування, розкрити корені сучасних світоглядних західних орієнтацій. У цьому автор вбачає *мету* роботи.

Внаслідок проведеного дослідження зроблено такі висновки. Деструкція – методологічний засіб, застосований М. Гайдеггером у ділянках мови метафізики і літературних творів. Деконструкція – методологічний принцип постструктуралізму, творче запозичення (у М. Гайдеггера), має ширше застосування, сфера його дії – будь-які тексти. Деконструкція постає як синтетичний медіативний спосіб подолання логоцентризму і бінарizmu традиційної мови, засіб семіотичного дослідження повсякденної знакової діяльності, мови наукової, художньої творчості, релігійних, політичних та інших текстів. Для деконструкції, на відміну від деструкції, характерна відмова від онтологічних претензій і створення нової мови. Деконструкція спрямована на переосмислення і перетворення дискурсу із вже наявних мовних конструктів (опозицій, ієрархій тощо). Основними процедурами деконструкції є розрізнення, викреслювання, аналіз слідів, обмовок, помилок тощо, отже, практична робота з текстами, в той час, як для деструкції характерні увага до натяків, вслухання в голос буття, акцент більшою мірою на мовленні, аніж на тексті.

Поняття деструкції вводиться М. Гайдеггером у творі „Буття і час”, розвивається і конкретизується у пізнішій його творчості. Гайдеггер прагнув покінчити з метафізичною традицією і піддавав деструктивному аналізу існуючі метафізичні поняття, щоб по-новому їх розташувати. Деструкція, на думку філософа, призначена для „розхитування закоростенілої традиції і відшарування нарощеної нею схованок” [19, с. 39].

Деструкція М. Гайдеггера – це спосіб крізь метафізику проникнути до граничних основ самої метафізики і основ буття. Деструкція метафізики здійснюється через мову, бо саме у мові втілено принципи метафізики. Філософ починає застосовувати принцип деструкції в контексті категоріального апарата античної онтології, що дістався у спадок (Анаксимандра, Арістотеля, Платона та ін.), щоби дійти до вихідного досвіду, в якому були здобуті перші і з тієї пори провідні визначення буття [19, с. 39].

Традиційна мова метафізики характеризується філософом як несправжня. На сторінках праці „Буття і час” зустрічаємо глибокі спостереження і аргументовану критику цієї мови. Її атрибутами є інфляція, девальвація слів, нігілізм. Сучасна західна культура, основою якої є мова метафізики, на думку М. Гайдеггера, перебуває під тиском суб’єкта, публічності, бездумності, порожньої балаканини. Мислитель уважно досліджує феномени балачок, цікавості і двозначності. „Балачки, – підкреслює він, – керують і шляхами цікавості, вони говорять, що людина повинна прочитати і побачити. Повсюди-і-ніде буття цікавості ввірене балачкам. Обидва ці модуси повсякденного буття мовлення і глядіння у своїй тенденції викорчовування не тільки наявні одне поряд з іншим, але один спосіб бути тягне інший за собою. Цікавість, для якої немає нічого закритого, балачки, для яких нічого не залишається незрозумілим, видають себе, тобто в такий спосіб суцільної наявності запоруку припустимо справжнього „живого життя” [19, с. 201].

Третій модус цієї мови – двозначність – характеризується М. Гайдеггером як основа упередженості, напруженості, недовіри, непорозуміння і розділення у стосунках між людьми. „Двозначність публічного витлумачення, – зазначає мислитель, – видає приговорювання, що забігає наперед, і зацікавлене чуття за таке, що власне відбувається, і ставить на здійсненні і дії печать запізнілості та іррелевантності” [18, с. 202–203]. „Двозначність, – читаємо далі, – підкидає зацікавленню завжди те, що вона шукає, і надає балачкам видимість, начебто в них усе вирішується. Буття-одне-з-одним у л ю д я х є суцільно і поряд не замкнене, байдуже одне-поруч-з-іншим, а напружене, двозначне, одне-за-одним-слідкування, тасмне взаємне перехоплення. Під маскою один-за-одного розігрується о д и н - п р о т и - о д н о г о” [19, с. 203].

Означені модуси традиційної мови, на думку М. Гайдеггера, не сприяють сходженню до ґрунту буття, вони є виявом несправжнього, лише видимого, оманливого (щось видається за інше), шляхом до зімкнення, роздільності.

Здійснити демонтаж онтологічних підвалин західної культури через її мову і покликана деструкція М. Гайдеггера. Цей принцип характеризується певною логікою, послідовністю етапів застосування. Першим кроком є виявлення граничних засад метафізики, „деструктивний зворотний хід в історію онтології” [19, с. 41], адже „тільки у проведенні деструкції онтологічної традиції буттєве питання досягає своєї істинної конкретизації” [19, с. 42]. Другий крок деструкції,

пов'язаний з аналізом структури мови, власне і є виходом до основ самого буття і розуміння суті мови. На цьому шляху можливо досягти розуміння природи людини, оскільки людина існує найперше у мові. Мова від початку пов'язана з буттям. Буття виходить на поверхню, світиться крізь мову, і в такий спосіб постає як саморозкриття буття. Мова – не людське установлення з граматичною структурою „суб'єкт – об'єкт”, це самовладна, незалежна сила. Саме мова говорить, а не людина. Через мову промовляє буття.

Усвідомивши евристичний потенціал гайдеггерівської деструкції, визнаний представник постструктуралізму Ж. Дерріда аналізує тенденції в історії філософії, що зумовили процеси, окреслені цим поняттям, і називає *дискурси деструкції*, автори яких найрадикальніше сформулювали ідею децентрування структури. Це ніцшеанська критика метафізики; концепти буття, інтерпретації та знака без присутньої істинності; фрейдова критика присутності при собі, тобто свідомості, суб'єкта, ідентичності собі. Однак найрадикальнішою в цьому переліку він вважає гайдеггерову деструкцію метафізики, онтології, визначення буття як наявності. Заглибившись у дослідження названих концепцій, Ж. Дерріда виявляє, що ці дискурси описують відношення між історією метафізики та руйнуванням історії метафізики, отже, вони постають замкненими у колі. Філософ вважає, що немає жодного сенсу обходитися без концептів метафізики у намаганнях побороти метафізику, оскільки немає мови (синтаксису чи лексики), жодного деструктивного твердження, яке не несло б у собі того, що мало б спростувати, – метафізики [12, с. 567].

Наслідком цієї роботи стало створення на основі деструкції іншого методологічного принципу – деконструкції (згідно з латинським перекладом з грецької це означає „аналіз”), який продовжує і дещо змінює гайдеггерівський принцип деструкції західноєвропейської метафізики. У М. Гайдеггера деструкція означає перегляд традиційного об'єктивного, науково-теоретичного розуміння світу, а також усієї філософської традиції. Поняття деконструкції, введене Ж. Дерріда у книзі „Дещо стосовно граматики” [10], є достатньо творчим запозиченням концепції Гайдеггера. Дерріда не виступає проти традиційної метафізики так радикально, як М. Гайдеггер, розуміючи нездійсненність повного виходу мислення за межі метафізики. Навпаки, він поновлює метафізичну традицію, проте розглядає її не як онтологічне завдання, а як процес читання текстів. Деконструкція Дерріди спрямована не стільки проти метафізичних абсолютів як таких (Гайдеггер та інші згадані філософи у своїх дискурсах деструкції вже поставили під сумнів доцільність пошуку істини буття), як проти того виду чистої присутності, в якій немає ані сліду, ані текстуальності. У Дерріди проблема деконструкції пов'язується більшою мірою зі свободою інтерпретації текстів [7].

На думку Дерріди, основою традиційної метафізичної інтерпретації будь-якого тексту є припущення про існування наперед існуючого тексту, інстанції, яку називають оригіналом [11, с. 35], певної ієрархічної структури, що відкриває доступ до наявності (присутності), джерела, істини. Наявність виявляє себе трансцендентним позначенням, яке, попри заміни чи трансформації означників, завжди присутнє і зберігається як тотожне собі. Це позначене постає насамперед у вигляді „смислу”, який начебто існує до мови, до поєднання з певним матеріальним носієм (голосом, письмом). Якщо вважати мову виразником якогось існуючого до і незалежного від мови концепту, то ми потрапляємо у певного роду „структурну пастку” [13, с. 57], яка дає змогу філософії присутності єдине, самотождне позначене ставити ієрархічно вище, ніж множинний, гетерогенний означник. Саме трансцендентне позначене, за класичними уявленнями, є об'єктивною реальністю, формою присутності, що передує означувальній діяльності і зовні спрямовує її.

На відміну від такої позиції, Ж. Дерріда вважає, „...що ніколи не було трансцендентального або привілейованого позначеного, а тому поле або гра сигніфікації не мають більше меж” [12, с. 567]. Позначене ніколи не буває нейтральним. Воно істотно формує інтерпретації, створює смисли. Замість інтерпретації, Ж. Дерріда пропонує таку операцію деконструкції, як викреслювання, тобто метод свого роду антиінтерпретації. Наслідком є те, що маємо справу вже не з первинним поняттям з усіма його конотаціями, властивими філософії присутності, але з чимось принципово іншим. Викреслювання не є простим запереченням, зняттям, воно дає змогу зробити виразними основи і межі викресленого поняття, прочитати те, що прикрите, побачити розкладання, збачення. Викреслене вказуватиме на те, що було неможливе у його структурі до викреслення, але

при цьому виявляються обмеженість і метафізичні конотації первинного, не перекресленого поняття. Перекреслене не зникло, але його функція і значення змінилися. Отже, викреслене поняття – це деконструйоване, тобто наслідок деконструкції [1, с. 67–68].

Переважаю позитивний зміст, властивий його принципу деструкції, підкреслював і М. Гайдеггер. „Деструкція, – відзначав він, – не має... *негативного* смислу витривання онтологічної традиції. Вона, навпаки, покликана окреслити цю останню у її позитивних можливостях, а це завжди означає в її *границях*... Заперечно деструкція ставиться не до минулого, її критика стосується „сього дня” і в ньому панівного способу трактування історії онтології... Деструкція знову таки не хоче ховати минуле у нищості, вона має *позитивне* призначення; її негативна функція залишається неспеціальною і непрямую” [19, с. 39].

За Деррідою, методом відшукування смислу є не пошук прихованих абсолютів або трансцендентних позначених, але аналіз на рівні означників, який розкриває витoki породження смислу в процесі гри мовних форм, записаного слова, граматичних структур. Стратегія первинного письма (*difference* – за термінологією Ж. Дерріди), яка, на думку Ж. Дерріди, передую мові і культурі, слід якого несе на собі письмо, відміння методологію вчування у трансцендентний чоловічий голос Буття (Бога), характерну для філософії М. Гайдеггера. *Difference* дає можливість розкрити динаміку того, що не дане і виявляється під час розбору ідеологічної структури, прихованої у тексті. Логоцентризм, традиція обмеження гри означників і згортання її до якоїсь точки присутності заміняється у процесі деконструкції рухом від центра, до нескінченності розпорошення значень і цитування. Деконструкція не зупиняється в жодному пункті структури, вона руйнує фундаментальні поняття традиційної західної культури, демонструючи у процесі генеалогічного аналізу їх невідповідність собі. Внаслідок деконструкції виявляється самостійне життя мови, яка чинить опір будь-якій філософській системі. Такий аналіз показує, що кожен текст є нескінченним тлумаченням іншого тексту, і цей процес не має кінця і меж. Деконструкція, на думку Д. Дерріди, є рухом досвіду, відкритого майбутньому, досвіду невизначеного, порожнього, очікуванням іншого і події [6, с. 197]. На відміну від традиційних методів метафізики, деконструкція не містить обмеженої кількості правил, але може бути застосованою до будь-якого тексту. Водночас це є методологія, яка конструює певну модель аналізу, витлумачення творів. Головними ознаками цієї методології є намагання відкрити майбутнє через досвід і мову, а також міждисциплінарність, що долає кордони між філософією і художньою творчістю. Увага до мови художніх творів, спрямованість на майбутнє – це тенденція, також закладена М. Гайдеггером і певною мірою запозичена Ж. Дерріда та іншими представниками постструктуралізму.

М. Гайдеггер у намаганнях подолати метафізичність повсякденної мови прагнув створити і використати нову мову. Справжня мова, на його думку, це мова непрямих повідомлень, натяків, наскільки можливо невербальної комунікації. Натяки перешкоджають створенню одного поняття, вони є наближенням до того, звідки вони прийшли до нас. У цих пошуках він звертався до мови поетичної, яка найменше пов'язана з ідеологією, політикою та іншими суспільними видами діяльності, де реалізується влада. У мові метафізики, на думку філософа, містяться приховані засади, на яких ґрунтується уся західна культура. Структурі мовних утворень метафізики властиві монологізм, однозначність, вимога математичної строгості. М. Гайдеггер вперше пов'язав мову метафізики з владою, що стане згодом однією з найпоширеніших тем західного філософського і політичного дискурсу. Він вважав, що зазначені властивості мови метафізики роблять її такою, що слугує ідеології і спрямована на виховання певних норм, вироблення бажаних правил поведінки.

Критикуючи і заперечуючи багатослів'я сучасної мови, М. Гайдеггер надавав пріоритет мовчанню [19, с. 192] і слуху, адже вслухання – це спосіб, через який ще можна почути голос самого буття, тут слово надається мові, отже, власне буттю. „Як екзистенціальний устрій розімкнення присутності, – зазначав М. Гайдеггер, – мовлення конститутивно для екзистенції. Промовцю мовлення належать як можливість *слухання*, так і *мовчання*. На цих феноменах конститутивна функція мовлення для екзистенціальності екзистенції лише і стає цілком ясною. Найближче йдеться про з'ясування структури мовлення як такого” [19, с. 188].

Характерними у цьому сенсі є міркування Гайдеггера (в яких він застосовує свій принцип деструкції) над словами псалму 13 з Книги Псалмів (Пс.13:1): „Безумний говорить у серці своїм:

„Нема Бога!” та відомим висловом Ф. Ніцше: „Бог мертвий”. „Безумна людина, – зазначає філософ, – це та людина, яка шукає Бога: галасуючи, покликається до Бога... А що вуха наших думок – невже усе ще не почують вони його галас? Вуха до тієї пори не почують, поки не почнуть мислити. Мислення ж починається лише тоді, коли ми розуміємо вже, що звеличений віками розум – це найбільш упертий супостат мислення” [21, с. 78].

М. Гайдеггер виділяє ті ділянки культури, вслухання в які веде до занурення в гармонію, що не знає над собою влади, несумісна з примусом. Такими ділянками він вважав мову грецької філософії, поезії, музики, живопису. Деструкція мови дає М. Гайдеггеру змогу вслухатися у те, що насправді міститься у структурі слова, є образом буття. Характеризуючи цей аспект творчості М. Гайдеггера, Т.В. Васильєва зазначає: „У своїх філологічних досліджах він слідує традиції романтизму, яка вбачає у мові „сповідь народу”, до етимології слова він звертається лише для того, щоб представити закарбований чи колись віднайдений в його морфологічно-лексичній структурі так званий „внутрішній образ слова”, який, як творіння народної мудрості, належить вічності, не підвладний історичним перипетіям, не є предметом наукових студій і може бути лише почутий, сприйнятий, продуманий уважним слухом, чутливою душею, вдумливим мисленням” [4, с. 103].

Звернення М. Гайдеггера до поезії (поетичного мислення) пояснюється тим, що саме її він вважає найбільш здатною вслухатися у буття і вивільнити мову з тенет граматики, відкрити вихідну, буттєву структуру. „Мислення, – читаємо в „Бутті і часі, – є складанням віршів, причому не лише певним родом поезії у сенсі віршування чи піснеспіву. Мислення буття є початковим способом віршування. У ньому перш за усе мовлення лише і приходиться до мовлення, а це означає – приходиться до свого ества. Мислення виказує диктат істини буття. Мислення є від початку *dicere*. Мислення є прапоезією, яка передує будь-якому віршуванню, так само, як і будь-якому поетичному в мистецтві, оскільки воно творить всередині ділянки мовлення. Будь-яке віршування, у цьому більш широкому і більш тісному смислі поетичного, в основі своїй є мисленням. Віршуюче ество мислення зберігає силу істини буття” [20, с. 54].

Поетичне мислення виявляється вищим над усі бінарні поділи (теоретичне-практичне, суб’єкт-об’єкт, поет-читач, мовчання-мовлення тощо). Поезія не є ані теорією, ані практикою, вона існує до такого поділу, це пам’ять про буття. Головна властивість поезії – проектування майбутнього, вона якнайповніше виявляє себе у накреслюванні, загадуванні майбутнього і в такий спосіб бере участь в історії, творить її. Оскільки через твори мистецтва говорить сама мова (яка є безсуб’єктною), то автор не є власником поетичного твору. Він лише посередник, медіатор і не може бути відповідальним за написане; справжнім автором є мова.

Звернення постструктуралістів до мови поетичних творів, деконструкція як спосіб їх прочитання та інтерпретації значною мірою пов’язані з ідеями М. Гайдеггера, який підкреслював: „Мовний індекс належного до мовлення оголошення про розташоване б у т т я - в міститься в тоні, модуляції, в темпі мовлення, в „манері мовити”. Повідомлення екзистенціальних можливостей розташування, тобто розмикання екзистенції, може стати своєю метою „поетичного” мовлення” [19, с. 189–190].

Розглянемо варіант деконструкції Ю. Крістєвої, в якому виразно виступають тенденції, накреслені М. Гайдеггером, тобто акцентування на тих аспектах, які найбільш причетні до буття. Однак якщо філософ спрямовує особливу увагу на мовлення, то Ю. Крістєва відшуковує екзистенціали через тексти поетичних творів. Вона знаходить опору для формування свого методу у творчості Р. Якобсона, якому, на її погляд, вдається у певний спосіб розв’язати суперечність, перед якою постав західний суб’єкт, „прагнучи опанувати-структуризувати як логос, так і свої дологічні і транслогічні відступи” [14, с. 317]. Осмислення і подолання цієї суперечності у межах мови можливе через дослідження віршів, адже вірш – „це *ритм, смерть і майбутнє*” [14, с. 317] – основи життя людини у структурі суспільної діяльності. Ю. Крістєва застосовує принцип деконструкції, аналізуючи кілька міфем, властивих розумінню Р. Якобсоном поезії футуристів. Одна з таких міфем – битва поета із сонцем – пронизує багато художніх текстів. Сонце виступає як „інстанція мови, або „корона” ритмічного пориву, обмежувальна структура, батьківський закон, що відшліфовує ритм, здебільшого вбиває його, а водночас спонукає його показатися, вийти з земних обертань, сказати про себе слово” [14, с. 319].

Опанування сонця зупиняє ритм, залишається тільки вічний двобій із сонцем, під час якого Я по черзі буде то сонцем, то сонцборцем, ніколи одне не буде без другого, поетичне формулювання триватиме, поки триватиме битва. Я (у поезії В. Маяковського, В. Хлебнікова) поставлене замість мови, замість корони, системи; це вже не ритм, а знак, слово, структура, договір, примус [14, с. 319]. Смерть також постає предметом деконструкції поезій у переплетенні з життєвою долею В. Маяковського. Тема смерті й самогубства завжди привертає увагу у творчості поетів своєї доби. Вбивство, смерть, застигле суспільство – це, власне, неможливість розуміти позначення як таке, як шифрування, ритм, те, що передує сигніфікації об'єкта. Поет гине, тому що прагне перетворити ритм на домінанту, почути в мові те, чого вона не хоче казати, надати їй субстанції, не підпорядкованої знаку, унезалежити її від денотації. Кожне суспільство завмирає, коли відкидають поетичну мову. Антиномія між словом і поняттям (поруч із усвідомленням їх тотожності) є неминучою, оскільки без цієї суперечності немає руху понять, взаємодії між знаками. Відношення між поняттям і знаком стають автоматичними, зупиняється хід подій, зникає усвідомлення реальності. Поезія здатна захистити нас від цієї автоматизації і стагнації, яка загрожує усім проявам нашого життя [14, с. 320–321]. У цьому розумінні поезія протистоїть смерті, а смерть поета означає домінування соціальної стагнації.

Смисл майбутнього завдяки деконструктивному аналізу творів В. Маяковського і В. Хлебнікова, на думку Ю. Крістєвої, постає як втручання семіотичного ритму в порядок мови, і це втручання апелює до якоїсь пізнішої доби, яка ніколи не здійсниться, але стане переворотом нинішнього місця і значення. З цих позицій мова структурується як ядро монументальної історичності. Поетичний дискурс завжди вимірює ритм у структурному аспекті, він розчарований у теперішньому, водночас не припиняє зсувати теперішнє у якесь неможливе майбутнє. Це закон поезії, який поглиблює автономію означників, надає їм власного значення, прямує до якоїсь небувалої мови. Так, футуризм творить ситуацію, що передує логічній послідовності комунікації, не виходить зі своєї доби, водночас дослухається до Жовтневої революції лише тому, що його теперішнє підпорядковане майбутньому. Елементом цього майбутнього мови є слово як таке, сам феномен слова, породжений двобоєм ритму з системою знаків. Коли вірш доведений до межі експресивності, про що йдеться у роздумах В. Маяковського („Як робити вірші”), тоді код культури розкривається назустріч ритму тіла, щоб сформулювати інший сенс, сенс прийдешнього. Це протистояння, цей двобій існуюче суспільство (його дискурс) намагається припинити, що є, на думку Ю. Крістєвої і згідно з позицією Р. Якобсона, глибинною причиною смерті, ізоляції, втечі поетів. Подібне бачення мови як ризикованої практики, як розкриття людини назустріч ритму тіла і водночас до історичних переворотів, на думку дослідниці, не стало предметом сучасного гуманітарного пізнання. Отже, ми бачимо, як дослідниця шляхом деконструкції відкриває смислові глибини поетичної творчості і демонструє оригінальні інтерпретації текстів.

Попри те, що деконструкція не є набором жорстких методологічних процедур, у ній можна виділити багато методологічних прийомів аналізу літературних і філософських текстів. Деконструктивний аналіз має справу з бінарними структурами, створеними відношенням будь-яких опозицій, власних цьому текстові. Застосування принципу деконструкції загалом відбувається у три етапи. Спочатку здійснюється розбір і витлумачення смислу опозицій. Наступним кроком є зрівняння за смислом обох її членів, тобто недопущення будь-якої ієрархічної структурності. Третім етапом є дистанціювання від цих опозицій, що дає змогу судити про їх можливість або неможливість [6, с. 198]**.

Значного поширення принцип деконструкції набув не лише у просторі європейської культури, але й у Сполучених Штатах Америки. Це поняття вперше у США було оприлюднено в 1966 р. на конференції „Мови критики й науки про людину” в університеті Дж. Гопкінса. Популяризації деконструкції сприяли есе американського вченого (родом з Бельгії) Поля де Мана [9]. Він розумів деконструкцію дещо інакше, ніж Дерріда, який вважав її принципом (методом) інтерпретації того, хто перебуває поза текстом, чия позиція – зруйнувати жорсткі опозиції та ієрархії. Де Ман наділяв тексти внутрішньою мудрістю і здатністю до самокритики. Самі автори текстів знали про свої вади, тексти внутрішньо розщеплені, здатні до самовиявлення. Текстуальність і слід він знаходив у найстрогіших, з наукової точки зору, працях (Гуссерля, Платона та ін.) [2, с. 114–115]. Він радив

піддати кожне прийняте, традиційне протиставлення (цілість – фрагментарність, внутрішнє-зовнішнє) стиранню, усуненню, відкривати, що ці терміни не настільки протилежні, як це здається з першого погляду [2, с. 115]. Згодом у США була створена Єйльська школа деконструкції, головними представниками якої були Дж. Гартман, де Ман, Ж. Дерріда, Дж. Гілс [5, с. 81–82]. Вони вважали, що деконструкція допомагає уважно вдивлятися у тексти, які не можуть бути зведені до однієї інтерпретації. Деконструкція, на думку де Мана, – це водночас теорія і практика, метод читання текстів з метою вивести на поверхню конфлікти, умовчання та розколи. Деконструкція може бути застосована до будь-якої дисципліни чи культурного продукту. Спочатку зосереджена на філософії та літературній теорії вона сьогодні знаходить застосування в багатьох галузях, від архітектури до теології [2, с. 114].

На завершення нашого дослідження відзначимо схожі і відмінні особливості деструкції і деконструкції. Обидві вони є методологічними засобами дослідження мовних конструктів, створених в процесі функціонування культури, обидві спрямовані на демонтаж, перебудову засадничих понять європейської культури, подолання її логоцентризму і бінарizmu. Кожен з цих принципів має на меті не стільки руйнування традиції, скільки адекватне сприйняття сучасності через мову і створення дискурсивних засад майбутнього. Водночас, якщо деструкція спрямована на демонтаж і перетворення онтологічних (метафізичних) засад західної культури, то деконструкція відмовляється від онтологічних претензій, вважає неможливим позбутися створених цією культурою опозицій. Головне спрямування деконструкції – практична робота з текстами, їх нові інтерпретації, переклад і виявлення прихованих підвалів шляхом різноманітних прочитань, виведення на поверхню таємниць. Подолання логоцентризму і бінарizmu відбувається з позицій множинності інтерпретацій будь-якого тексту, відсутності єдиного онтологічного центру, медіативного синтезу опозицій мови західної культури.

1. Беляева А.М. Деконструкція как особая стратегия интерпретации / А.М. Беляева // Вестник Московск. ун-та. – 2008. – Вып. 1. – С. 61–71. 2. Бернс Н. Деконструкція / Н. Бернс [Пер. з англ. В. Шовкун]. – К., 2003. – С.114–116. 3. Васильева Т.В. Семь встреч с М. Хайдеггером / Т.В. Васильева. – М.: Издатель Савин С.А., 2004. – 336 с. 4. Васильева Т.В. Стихослагающая герменевтика М. Хайдеггера / Т.В. Васильева // Васильева Т.В. Семь встреч с М. Хайдеггером. – М., 2004. – С.99–116. 5. Ейлер Б. Де Ман, Поль / Б. Ейлер [Пер. з англ. В. Шовкун]. – К., 2003. – С.120–122. 6. Горных А.А. Деконструкція / А.А. Грицанов, А.А. Горных // Постмодернизм. Энциклопедия. – Минск, 2001. – С.196–198. 7. Гурко Е.Н. „Нечто, относящееся к грамматологии” / Е.Н. Гурко // Постмодернизм. Энциклопедия. – Минск, 2001. – С. 512. 8. Гурко Е.Н. Деконструкція: тексты и интерпретация / Е.Н.Гурко. – Минск, 2001. 9. De Man P. *Blindness and insight: Essays in the Rhetoric of Contemporary Criticism* / Haul de Man. – Minneapolis, MN : University of Minnesota Press, 1983. 10. Derrida J. *De la Grammatologie*. – Paris: Les Edition de Minuit, 1967. – (Деррида Ж. О грамматологии / Ж. Деррида [Пер. з фр. Н.С. Автономовой]. – М., 2000. 11. Деррида Ж. Вокруг Вавилонских башен / Ж. Деррида. – СПб., 2002. 12. Деррида Ж. Письмо та відмінність / Жак Деррида [Пер. з фр. В. Шовкун]. – К.: Вид-во Соломії Павличко „Основи”, 2004. – 602 с. 13. Деррида Ж. Позиції / Ж. Деррида [Пер. з фр. А. Ситник]. – К.: Les Editions de Minuit, 1994. 14. Крістева Ю. Полілог / Ю. Крістева [Пер. з фр. П. Таращук]. – К.: Юніверс, 2004. – 480 с. 15. Пітас-Джериу Дж. Гартман, Джерфі / Дж. Пітас-Джериу [Пер. з англ. В. Шовкун] // Енциклопедія постмодернізму. – К., 2003. – С.81–82. 16. Семенова В.Н. Хайдеггер / В.Н. Семенова // Постмодернизм. Энциклопедия. – Минск. 2001. – С.924–936. 17. Семенова В.Н. Деструкція / В.Н.Семенова // Постмодернизм. Энциклопедия. – Минск, 2001. – С.212–213. 18. Стівенс Дж. Блум Гарольд / Дж. Стівенс [Пер. з англ. В. Шовкун] // Енциклопедія постмодернізму. – К., 2003. – С.47–49. 19. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер [Пер. с нем. В.В. Библихина]. – Харьков: „Фолио”, 2003. – 503 с. 20. Хайдеггер М. Изречение Анаксимандра / М. Хайдеггер [Пер. с нем. Т.В. Васильевой] // Васильева Т.В. Семь встреч с М. Хайдеггером. – М., 2004. – С.47–96. 21. Хайдеггер М. Ницше и пустота / М. Хайдеггер [сост. О.В. Селин]. – М.: Алгоритм; Эксмо, 2006. – 304 с.